

מסעי

(ב) קודם שהפילו הגורל ה' אלעזר אומר ברוה"ק ע"י האורים ותומים "אם שבת פלוני עולה תחום פלוני עולה עמו" ¹⁰. ועפ"ז תמזה למה נצטוו להפיל גורלות ¹¹?

(ג) בענין הגורל דרו"ל על הפסוק בפרשתנו ¹² "צו את בני ואמרת אליהם" (לענין גבולות הארץ) "להזהיר ¹³ ב"ד על כך שלא יציאו לעז על ה"גורלות"; ובתשובות הגאונים ¹⁴ הו"

בפרשתנו (שם) "והתנחלתם את הארץ בגורל למשפחותיכם". וראה רמב"ן פינחס שם, נה. (10) פירש"י פינחס (שם, נד) מביב (קכב, א) ותנחומא (פינחס שם).

(11) מ"ל רש"י (שם) "והגורל ה' ע"פ רוח הקודש כמו שמפורש בבב"כ כו" ¹⁵ משמע לכאור', שהאורים ותומים הוכיחו * שהגורל ה' ע"פ ה' ברוה"ק (ולא באקראי), ולפ"ז אי"ז שני ענינים שונים — אבל (נוסף ע"ז שעצ"ע מה תועלת בהגורל, הרי) מסיום פירש"י שם (וראה גם תנחומא שם) "והגורל עצמו ה' צווח ואומר אני הגורל כו". ובפרש"י שם פסוק נז "הגורל ה' מדבר . . מגיד שנתחלקה ברוה"ק לכך נאמר ע"פ ה'" הרי הגורל עצמו צווח שהוא ע"פ ה', ואי"צ לאורים ותומים. וראה בחשובות ה' גאונים (שהובא לקמן בפנים) "שאין הגורל אלא מפי שמים שנא' ע"פ הגורל תחלק הארץ".

(12) לה, ב.

(13) פס"ז עה"פ.

(14) קושטא, שלה. ירושלים, חש"כ —

א. בחלוקת הארץ המבוארת בפרשתנו (ובפ' פינחס ¹⁶) — כמה פרטים הדורשים ביאור, ומהם: (א) דבר והיפ"ו כו — חלוקה ע"פ שכל דוקא. וכמש"נ ¹⁷ "לרב תרבה נחלתו ולמעט תמעט גו"; ובפרט ע"פ דרו"ל ¹⁸ (הובא ב"פרש"י ¹⁹) דלא נתחלקה הארץ במדה (חלקים שווים בחיצוניות, בכמות) אלא בשומא (חלקים שווים באמת, באיכות) ²⁰.

לאידך גיסא נצטוו ²¹ "והתנחלתם את הארץ בגורל" (ו"אך ²² בגורל יחלק את הארץ" ²³).

(1) לג, נד, לה, יג.

(2) כו, נב"ג.

(3) פינחס כו, נד. פרשתנו לג, נד (ב"שינוי לשון).

(4) ספרי פינחס שם.

(5) פינחס שם (בסופו).

(6) לא מיבעי לפרש"י (פינחס שם. וראה

ספרי פינחס שם (עה"פ איש לפי פקודיו). תו"ת שם) ד"לשבט שהי' מרובה באוכלוסין נתנו חלק רב . . לא היו החלקים שווים הרי הכל לפי ריבוי השבט חלקו החלקים, ונמצא שלכאור' מבני' דגני' חלק שוה; אלא גם למסקנת הגמ' (ב"ב קכב, א. וראה רמב"ן פינחס שם) ד"לשבטים איפלוג', "שיקח כל שבט ושבת מק שיתן לו הגורל בין שהי' מגיע לו חלק מרובה כגון שבט שיש בו אנשים מעט בין וכו'" (רשב"ם ב"ב שם) — הרי החלוקה להמשפחות שבכל שבט היתה שלרב תרבה נחלתו כו' למשפחת כו' המרובה עדימ' תרבה נחלתו ולמשפחות כו' המועטת נמעט' (רמב"ן שם).

(7) פרשתנו שם.

(8) פינחס שם, נה.

(9) ראה פירש"י פינחס שם: ואע"פ

שלא היו החלקים שווים כו' לא עשו אלא ע"י גורל כו'. וגם החלוקה למשפחות (ראה לעיל הערה 6) היתה ע"פ גורל כמפורש

(*) אף שבגורל הבכורים (במדבר ג, ו) וחזקנים (בהעלותך יא, כו) לא הוזקנו ל' הוכחה כלל, גם לא לפתקין כמספר כולם — שהרי לא הביא רש"י דעה זו (ירוש' טנה' פ"א, ה"ד. ובמדבר פ"ד, י') בפירושו שם.

לכם תורתי כו"ג מתנה — כמרוז"ל
 "ג' מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל
 כו' תורה כו'". וכנוסח התפלה: זמן
 מתן תורתנו."

וההפך שביניהם יובן מהחילוק שבין
 ירושה, מכר ומתנה בפשטות ענינם:

ירושה היא דבר שאינו תלוי במעמד
 ומצב המקבל (היורש), גדול (בכמות
 או באיכות) או קטן וכו'. ובלשון ה'
 משנה": "תינוק בן יום אחד . . נוחל
 ומנחיל; מכר הוא דבר שהקונה צריך
 לשלם תמורתו."

והנה בב' ענינים אלו, ירושה ומכר,
 צ"ל להמקבל שייכות ואחיזה וערך
 להם: בירושה — ה"ה דוקא בקרובו
 של המוריש — שהירושה נכסיו";
 במכר — הלוקח צריך לשלם מנכסיו
 תמורת דבר הנמכר.

משא"כ במתנה — אפשר שמצ"ע
 לא יהי' להמקבל שום שייכות וערך

- (22) ברכות שם. וראה בר"פ פ"ו ה':
 ג' דברים מתנה לעולם התורה כו'.
 (23) בהמשך וככה פרק עא: וי"ל מתן
 תורה הוא בחי' מתנה שבתורה. ובברכת
 התורה "ונתן לנו כו' נתן התורה" י"ל
 דקאי על כל ג' הענינים שבתורה (אף שב'
 מרו"ל הספורטס — מחלקים בין "המוכר"
 ו"הנותן" (מתנה) — להעיר משו"ע חו"מ
 סרס"ו ס"ו "הנותן קנה המקבל כל
 כו' בלא תיבת "במתנה" שברמב"ם (הל'
 מכירה פכ"ו ה"ה) — בכמה דפוסים שאינה
 בדפוס רומי ר"מ ובלי הרמב"ם שהביא
 בב"י שם). וראה לעיל הערה 21.
 (24) גדה מג סע"ב.
 (25) ראה המשך וככה שם פרק סח:

הגם שגם לירושה אינה מה שמרוית ע"י
 יגיעתו עכ"ז יש לו שייכות . . הרי שענין
 הירושה בא למי שיש לו קישור וחבור
 ושייכות עמו כו'.

סיפו בביאור חומר הענין: העובר על
 הגורל כעובר על עשרת הדברות.

ולכאורה תמוה: הן אמת דדברי
 הגאונים אין מוכרחים למקור בש"ס"
 וכו' כי כל דבריהם דברי קבלה י"
 אבל — מהי השייכות בין גורל ל'
 עשה"ד? ואע"פ שנאמר "בחיק יוטל
 את הגורל ומהו" כל משפטו — ה"ז
 עובר על משפט ה' ולא עשה"ד דוקא י".

ב. ויובן כ"ז בהקדים מה שמצינו ג'
 ענינים בנוגע לתורה י": (א) ירושה י"
 — כמש"נ י" "תורה צוה לנו משה
 מורשה קהלת י" יעקב". (ב) מכר —
 כמרוז"ל י" "אמר הקב"ה לישראל מכרתי

סי' ס'. ויילגא תרמ"ה סי' נז.

- (15) בסנהדרין (מג ב) איתא (רק) ד"א"ל
 (יהושע לעזן) בבקשה ממך אל תוציא לעז
 על הגורלות שעתידה אי' שתתחלק בגורל.
 וראה הערת המו"ל (דפוס ויילגא, ירושלים)
 בשו"ת הגאונים שם: לא ידעתי לע"ע מקומו.
 (16) ראה יד מלאכי כללי הגאונים אות ב.
 (17) משלי טו, לג.
 (18) ראה שו"ע (פאת השדה) כללים מע'
 רכת הגימ"ל סי' י"ד בתחילתו. אנציקלופדיא
 תלמודית מע' גורל.
 (19) ראה בכ"ז בארוכה: המשך וככה
 תרל"ז פרק סו. סח. ד"ה אם רוח המושל
 תרל"פ פ"ג. ד"ה תורה צוה תרנ"ה. ד"ה אם
 רוח המושל תרצ"ה פ"ד ואילך (סה"מ קוני'
 סרס"ם ח"ב — שסא, א ואילך). ד"ה תורה
 צוה תש"ב.
 (19*) ונוגע להלכה ראה סנה' נט, א.
 (20) ברכה לג, ד.
 (20*) לכאור' מקהלת יעקב (ולא להכלל
 ע"ד גזל השבט (ירוש' תרומות פ"ק, ה"ג))
 — ראה פסחים מט, ב.
 (21) שמור' פל"ג א (ושם): הה"ד (משלי
 ד, ב) כי לקח טוב נתתי גו' עיי"ש). וראה
 ברכות ה, א: בא וראה שלא כמדת הקב"ה
 כו' אדם מוכר חפץ כו'.

לשלם תמורת חפץ הנקנה; ועל בחי' זו אמרו רז"ל: "התקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה לך".

ובזה יש חילוקי מדרי' בין כאו"א, שהרי "אין דעותיהן שוות" — ותלוי בטיב הכשרונות, אופן היגיעה וכו'; וכן בחיוב הלימוד אין א' שווה לשני, דיש יוצא ידי חובתו בלימוד פרק א' שחרית ופרק א' ערבית, או גם פחות מזה, אבל מי שאפשר לו לעסוק בתורה כל היום חייב לקיים מצות "זהגית בו יומם ולילה" כפשוטו טה.

(ג) בחי' מתנה שבתורה — מה שניתן לאדם במתנה מלמעלה ענינים בתורה שהם [לא כב' בחי' הנ"ל ה' מדודות ומוגבלות לפ"ע האדם (נברא), שהרי נמשכות אליו מצד מציאות שלו (כבירושה) והבנה שלו (כבמכר), כ"א] למעלה מאפשריות הנברא להשיגו בכח עצמו, ובאים בדרך מתנה מלמעלה

(31) אבות פ"ב מ"ב.

(31*) ראה סנה' לח, א.

(32) וראה תנאי רפ"ו, "ורשר נפשו למ' עלה".

(33) ראה הפרטי דינים שבוה — ה"ל ת"ת לאדה"ו פ"ג.

(34) וצ"ע לאיזה בחינה שייך החלקי' שבתורה שיש לכאו"א — כידוע בענין חלקי' ה' אמרה נפשי (ראה שער הגלגלים הקדמה יז (וכ"כ ג"כ בש' ריה"ק בענין היחודים על קברי הצדיקים הקדמה ב' (קת, ב). לקוטי מהרח"ו זלה"ה שבסוף מאמרי רז"ל (להארי"ל)). וראה הפס"ד בשו"ע אדה"ו ה"ל ת"ת (פ"א סוסי"ד) דכאו"א יש לו חלק ב' פרד"ס שבתורה. וראה אגה"ק ס"ו. ד"ה אשרנו תרצ"ו (סה"מ קונטרסים ח"ב ע' 728) בסופו (ועוד) אשרנו מה טוב חזקנו בהעבודה שצ"ע טו"ד. וכד"ה אשרנו ה"ש"ת בסופו: חלקנו הם הכחות פרטים.

להמתנה, ובכ"ז ניתנת לו מצד חסדו וטובו של הנותן.

ג. עד"ז ישנם בתורה ג' ענינים אלו:

(א) בחי' ירושה שבתורה — כל או"א מישראל, יהי מי שיהי, ה"ה בכלל "קהלת יעקב", ולכן התורה היא "מורשה" שלו; וידוע: דישאל ר"ת יש ששים רבוא אותיות לתורה, ד- כאו"א מישראל יש לו אות בתורה.

וי"ל דעפ"ז תומתק הסכרת החיוב שהוא שווה בכאו"א מישראל ללמוד תורה בכל מצב שהוא נמצא, ואין אדם יכול ליפטר עצמו מחיוב זה.

(ב) בחי' מכר שבתורה — הוא חלק ההבנה שבתורה, שבא להאדם ע"י עבודתו ויגיעתו, ולא יגעת ומצאת אל תאמין, דוגמת מכר שעל הקונה

(26) מגלה עמוקות אופן קפו (הובא ב- ילקוט ראובני ר"פ בראשית. בילקוט חדש ערך תורה ס"י קעת. ועוד). וראה ז"ח רות עה"פ וזאת לפנינו בישראל.

(27) ראה ד"ה אם רוח המושל תרצ"ה ספ"ה דזה שייך לענין ירושה שבתורה.

(28) רמב"ם הל' ת"ת פ"א ה"ה. שו"ע אדה"ו חאו"ח ר"ס קנה. וראה רמב"ם (שם רפ"ג) וה"ל ת"ת לאדה"ו (רפ"ד): בשלשה כתרין כו' כתר תורה הרי מונח כו' לכל ישראל שנא' תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב כו'.

(29) בהנמסר בהערה 19 מבואר דבחי' ירושה הו"ע ירושת אורות דתהו ע"י עבודת הבריורים כו', וג"ז שייך לענין התורה — ראה ד"ה אם רוח המושל תר"ל שם. וב' תרצ"ה (שבהערה 27) ובסופו שם: ע"י אור התורה יורש נצוצות דתהו. . בפ"א שח' רית ופ"א ערבית שבוה כל ישראל שוין בסופו להם דין ירושה. וראה גם אוה"ת תשא ע' א'תחקע.

(30) מגילה ו, ב.

ד. אמנם עם היות דמתנה באה אך ורק מרצונו של נותן המתנה ולא מצד עבודתו של המקבל, אעפ"כ אמרו רז"ל "אי לאו דעביד לי' ניחא לנפשי' לא הוזה יהיב לי'". שגם מתנה קשורה בעבודת המקבל, שאין נותנים מתנה אלא למי שראוי לה; אלא שבכ"ז נק' בשם מתנה (מתנת חנם) — כי עבודת המקבל ענינה רק שגורמת ניחא — ובמילא — נטיית הנפש של הנותן אל המקבל, אבל אין עבודת המקבל מכריחה שתנתן לו המתנה, ואינו יכול לתבוע את המתנה בשביל עבודתו, ובאה רק מרצונו ה"טוב של נותן המתנה"; היינו, שהמתנה אינה כלל מערכה ומהותה של עבודת המקבל.

[ואי"ז מה שארז"ל "גיעתי ומצאתי תאמן", ונת' הפי' ב"ומצאתי": מל' מציאה שבאה בהיסח הדעת — דע"י גיעת האדם מתגלה אצלו הבנה והשגה עמוקה בהענין שלומד הרבה יותר מ"דרך גיעתו" —

כי אף שבא בדרך "מציאה", בכ"ז הרי זה בא ע"י היגיעה גופא, היינו שהיגיעה ממשכת ועד שמכריחה התגלות השכל — שלכן גיעתי ולא מצאתי — אל תאמין, אלא שממשיך

מצד הקב"ה"; וע"ד מחז"ל "בתחלה ה' משה למד תורה ומשכחה עד ש' ניתנה לו במתנה", היינו שכדי שהתורה תהי' אצל משה באופן נצחי למעלה (מגדר נברא שיש בו) שכחה, ה' צורך שתנתן לו מאת הקב"ה במתנה.

ובחי' זו נק' גם בשם "גורל": כשם שמתנה היא דבר שאינו תלוי בדעת המקבל ורק בדעת הנותן; כן הוא ענין ה"גורל", שאינו תלוי בדעת האדם מטיל הגורל, אלא מה' יפול הגורל. ולכן רומז גורל על מה שלמעלה מטעם ודעת האדם.

(35) כי מתנה היא בחי' אתעדלע שאין אתעדלית מגעת שם (לקרית תזריע כב, א. במדבר ה, א. ואחחנן ב, ד. וראה בהגסמן בהערה 19).

(36) נדרים לה, א. שמור פמ"א, ו. תנחומא תשא סז.

(37) ועפ"י יל' דג' הענינים — מכר ירושה ומתנה — מתאימים להג' לשונות בנוסח התפלה: אשרנו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו ומה יפה ירושתנו — ד"חלק" יל' שהוא דוגמת בחי' "מכר" שכתורה המדוד לפי' היגיעה (ראה מאמרי ד"ה אשרנו שבהערה 34. ולהעיר מטענת דוד "ש"א ל, כד) לענין שלל מלחמה שצ"ל "יחידיו יחלוקו". אבל ראה הערה הנ"ל, ו"גורל" הוא דוגמת בחי' "מתנה" שכתורה כבפנים.

אבל ראה תהלים יהל אור (ע' תנא ואילך), ד"ה אשרנו ה'ש"ת (בתחלתו וסופו) ביאור ג' לשונות הגיל באריא.

(38) ראה תרי"א צג, ד. קכא, א. קכג, ג. (39) ראה תשובות הגאונים שם: שאין הגורל אלא מפי שמים. וראה שו"ת חו"י המובא לקמן בפנים ס"ד.

(40) ראה אגוזיק ס' ז (בסופו). אה"ת פינוס ע' אס ואילך. ד"ה אך בגורל תרכ"ו. ד"ה אשרנו תרצ"ו ס"ד"ה. ד"ה אך בגורל תשל"ב.

(41) מובא בכ"מ — המשך וככה שם. תר"ל שם. המשך תרס"ו ע' קלא. ד"ה ועתה גר' הודיעני תשיה פ"כ. ועוד. וראה גיסין ג, ב. בי"מ סז, א.

(42) ראה המשך וככה שם. ד"ה אם רוח המושל תרצ"ה ספ"ד.

(43) ד"ה ועתה שם.

(44) מבילה שם.

(45) ראה לקושי ח"ד ע' 1165. ועוד.

(46) ראה בארוכה ד"ה ואברהם זקן, וד"ה

ויתן לך — המשך תרס"ו.

חכמים במשנתם": "יהי רצון מלפניך ה' אלקינו ואלקי אבותינו שיבנה בית המקדש במהרה בימינו ותן חלקנו ב"תורתך" — דלכאורה אי"מ":

(א) מהו תוכן הבקשה והתפלה "ותן חלקנו בתורתך" — ממ"נ: אם ילמוד כפי כחו, אזי ודאי ישיג, כהבטחת חז"ל "יגיעת ומצאת תאמין", ובאם לא — הרי גם התפלה לא תועיל, כסיוס דברי חז"ל "לא יגיעת ומצאת אל תאמין"?

(ב) מהי השייכות בין ב' ענינים אלו "שיבנה ביהמ"ק במהרה בימינו" — "ותן חלקנו בתורתך"?

(ג) מהו דיוק הלשון (א) חלקנו — דמשמע שהחלק כבר שייך אליו עוד קודם שניתן לו, (ב) בתורתך (תורה שלך) — לכאורה הול"ל "ותן לנו חלק בתורה"?

והביאור בזה: עיקר תוכן תפלה זו הוא על בחי' "מתנה" שבתורה, הי' באה מלמעלה והיא שלא בערך עבודת ויגיעת האדם, ולכן צריך ע"ז תפלה ובקשה.

לאידך, צ"ל הקדמת עבודת המקבל, "עביד נייחא לנפשי", כנ"ל, ולכן באה בקשה זו רק לאחר ששכר רכש ה"חלק" שלו בתורה, שהשיג בתורה כפי כחו ויכלתו; ולאחר שכבר יש לו ה"חלק" שלו בתורה, מתפלל: "ותן

יותר מכפי ערך יגיעתו. ובמילא מובן, שכ"ז הוא עדיין בחי' השייכות והיא בערך ומדרי' הנבראית;

אבל בחינת מתנה שבתורה היא הבחי' בתורה שמצד הבורא, שלמעלה מעבודת ומדרי' הנבראים, ולכן באה בדרך מתנה (מתנת חנם) מלמעלה, והכנת המקבל היא רק מה ש"עביד נייחא לנפשי" — נטיית הנפש של הנותן אל המקבל, אבל אינה מכריחה המתנה].

דוגמת ענין זה מצינו גם בגורל: אי' בשו"ת חות יאיר י' "שקרוב הדבר שאם הגורל כהוגן ידבק בו השגחה עליונה כו' מסוגל להשגחה אם נעשה כהוגן", והיינו, עם היות שהגורל בא מלמעלה ע"פ "השגחה עליונה" ואינו תלוי כלל בעבודת ובחירת האדם, בכ"ז צ"ל "כהוגן", שאז נעשה "מסוגל ל"השגחה (עליונה)".

ועד"ז הוא בבחי' מתנה וגורל שב"תורה: בחי' זו ניתנת להאדם רק כש"עביד נייחא לנפשי" — להקב"ה, ע"י שלימות עבודתו כפי יכלתו (של הנברא); ורק אז ניתן לו מלמעלה במתנה מה שלמעלה מעבודת האדם"; ועד"מרז"ל הנ"ל בנוגע למשה, דלאחר ש"הי' לומדה" בכח עצמו ככל יכלתו, ניתנה לו מלמעלה במתנה, באופן נצחי.

ה. ובזה יש לבאר בדא"פ מה ששנו

(49) אבות פ"ה מ"כ.

(50) אבל ראה ביאורי הגר"א שם בסוף הפרק. בפ"י שעל הסידור (עיון תפלה. דובר שלום. ועוד).

(51) ראה אוה"ת ראה ס"ע תשסב ואילך — אבל שם מפרש "חלקנו" באו"א, עיי"ש.

(47) סי' סא.

(48) דגם אתעדל"ע שבה בדרך מתנה "אינו שורה ומתגלה אלא כשיש שלימות במעשה התחזונוים כו'" (לקו"ת שה"ש כד, סע"א ואילך. ובכ"ח). וראה בארוכה בה' נסמן בהערה 19.

תורה בגימטריא תרי"א הוי, אנכי ולא יהי' לך מפי הגבורה שמענו. היינו, שכל מצות התורה נמסרו לישראל ע"י משה, לבד מב' דברות הראשונות, אנכי ולא יהי' לך, ש"מפי הגבורה שמענו."

והטעם: לימוד כל מצות התורה הוא חלק ההבנה והשגה שבתורה שהיא בערך הנבראים. ולכן נמסרו לישראל ע"י משה, מפני שהוא המשיך התורה עד לאופן דהבנה והשגה לכאור"א מבני ישראל.

אבל ב' דברות הראשונות, אנכי ולא יהי' לך, תוכן ענינם אמונה וקב"ע מלכות שמים שלמעלה מטו"ד, ועיקרן בא להאדם בדרך מתנה מלמעלה. ולכן ב' דברות אלו נאמרו לישראל שלא ע"י ממוצע, אפילו לא באמצעות משה — כ"א שמעו אותן "מפי הגבורה".

ומצד התגלות זו ד"וידבר אלק"ם גו"י⁵⁸ נק' יום נתינת התורה לישראל בשם "מתן תורה" (מתנה), כי באה בדרך מתנה מלמעלה; ההכנות ועבו"ד דות בני שקדמו למ"ת, כולל מה ש"הקדימו נעשה לנשמע⁵⁹, שהוא ביטול במציאות להקב"ה⁶⁰, ה"ז עבודה ובי"טול של נברא, ואינו בערך ההתגלות דמ"ת ד"וידבר ה' על ה"ם גו"י⁶¹, וידבר אלק"ם גו"י."

(58) יתרו כ, א.

(59) משפטים כז, ז. שבת פח, א. וראה פרש"י (משפטים שם, א), תוס' שבת (שם ד"ה כפה) דהקדמת נעשה לנשמע ה" קודם מ"ת. הדיעות בזה נסמנו בחו"ש למשפטים שם ובמילואים שם ס' כז.

(60) ראה לקו"ת בהעלותך לה. ד. שה"ש

כב, א. ובכ"מ.

(61) יתרו יט, כ.

חלקנו בתורתך" — "חלק" זה בתורה שיש לו כבר ("חלקנו"), יותן לו (ילמ"דנו — כמו שהוא) "בתורתך" — באופן הלימוד דבחי' מתנה שבתורה ("ותן" — מל' מתנה). התורה כפי שהיא למעלה מגדר הנבראים — "תורתך" דייקא תורתו של הקב"ה.

דוגמת מרז"ל⁶² בנוגע ללימוד ה"תורה בג"ע — שצ"ל ותלמודו (שלמד בעוה"ז ובאופן הלימוד שבעוה"ז) ב"ידו, ולומדו (ומשיגו) בג"ע ע"ד ה"סוד⁶³.

וע"ד הנ"ל במשה — שחלקו שלמד (כבר) בתורה ניתן "בתורתך" ש"אין שזכה לפני כסא כבודך⁶⁴.

ועפ"ז מובן מה שמקדים בתפלתו "שיבנה ביהמ"ק במהרה בימינו" — כי אמיתית בחי' "מתנה" שבתורה יתגלה לעת"ל⁶⁵ בתורתו של משיח⁶⁶.

ו. ההפרש בין בחי' ירושה ומכר שבתורה (שהן מצד בחי' הנבראים) ובחי' מתנה שבתורה (שמצד הבורא) ניכר גם באופן נתינת התורה לישראל:

ארז"ל⁶⁷: "תורה צוה לנו משה

(52) פסחים נ, א.

(53) ראה אגה"ק סי"ז. לקו"ת ואתחנן

ו, ב ואילך.

(54) להעיר מהל' ת"ת לאדה"ז פ"ב ס"י.

(55) יותר מלימוד הנשמות בג"ע, שלכן יבואו לעת"ל ללמוד תורתו של משיח (לקו"ת צו יו, א. שער האמונה פניו ואילך).

(56) ראה בהנסמן בהערה 19 (וכ"ה ב"אוה"ת תשא ס"ע אתחנפא ואילך) דבחי' מתנה שבתורה היא בחי' טל תורה, סתים דאורייתא (שתתגלה בעיקר בתורתו של משיח).

(57) מכות כג, סע"ב ואילך.

והמשכה (מ)הקב"ה בני' היו צריכים לשמוע כל עשה"ד — שבהן רמזות כל תרי"ג מצות התורה — מפי הקב"ה.

אבל לאידך גיסא, מכיון שזה ש"הוצרכו לשמוע כל עשה"ד מפי הקב"ה הי' (לא מצד חלק ההבנה והשגה שבהדברות, כ"א) מצד הקב"ע והאמונה שלמעלה מטו"ד שצ"ל בקיום המצות, לכן לא שמעו בני' שאר הדברות באופן שיבינו אותן מפי הקב"ה [ואד"רבה: לא הי' ביכולתם לשמוע ולה"בין הדברות כפי שיצאו, מפי ה"גבורה"]. רק שמעו קול הקב"ה, שהקול דה' המשיך בשומעי הקול (בבני') האמונה בה' וקבלת עול מלכותו גם בח' הדברות — בקיום כאו"א מהמצות.

וזהו שאמרו בתשובות הגאונים, ה"עובר על הגורל כעובר על עשה"ד: עבירה על ענין הגורל היא דוגמת עבירה (לא רק על חלק ההבנה והשגה שבתורה, אלא) על בחי' "גורל" ש"בתורה — הן עשה"ד, שניתנו ל"ישראל בדרך מתנה וגורל מלמעלה, כנ"ל בארוכה.

ח. ע"פ כהנ"ל יובן מה שחלקת א"י היתה ע"פ גורל דוקא: ענינה של א"י הוא כמשי"ב, תמיד עיני ה"א בה מרשית השנה ועד אחרית

ומזה שגם שאר ח' הדברות היו חלק מהתגלות זו דמתן תורה, מובן שגם הן — עם היותן ציווים שע"פ טו"ד — שייכות הן לבחי' מתנה שב"תורה, כדלקמן.

ז. ידועה שיטת הרמב"ן ועת"ד דבח' דברות האחרונות שמעו בני' קולו של הקב"ה אבל לא הבינו מה שנאמר, והוצרך משה רבינו לחזור ולפרשן בשבילים. ולכא"י אינו מובן: (א) מהי התועלת בשמיעת קול הדברות מבלי להבינן? (ב) מהו טעם החילוק בין ב' דברות הראשונות — ששמעו בני' מפי הקב"ה והבינו אותן, לח' דברות האחרונות ששמעו רק ה' קול?

והביאור בזה: ע"י הדברות, אנכי ולא יהי' לך נמשכו לבני' האמונה בה' וקבלת עול מלכותו בדרך מתנה מלמעלה, כנ"ל, ולכן שמעו אותן, מפי הגבורה, שלא ע"י אמצעות משה. אמנם אין מספיק שאמונה וקב"ע אלו תהיינה אצל האדם באופן כללי, אלא צריכות הן להאיר עבודתו בקיום כאו"א מהמצוות, שבעת קיום מצוה פרטית יורגש אצלו "שמקיימה מפני אמונה וקב"ע אלו.

ובכדי לקשר ולחבר האמונה והקב"ע עם כאו"א מהמצוות, לא הספיקה שמי"ע ב' דברות הראשונות לבד מפי הגבורה, אלא הי' צ"ל קול (וגילוי

(66) אזהרות הרס"ג — הובא בפרש"י משפטים כז, יב. היצעות בזה בפרשיות נסמנו בחו"ש יתרו במילואים סי' א.

(67) ראה אזה"ת וד"ה אך כגורל ש"בהערה 40 דבחי' גורל בנפש האדם הו"ע האמונה שלמעלה מהשכל כו'.

(68) עקב יא, יב.

(62) שם כ, ו.

(63) ראה בהנסמן בחו"ש יתרו במילוי אים סי' ג"ד.

(64) ל' הרמב"ן שם.

(65) ועד שמבקר (ומודיע) עובר לעש'

יתן "קדשנו במצותיו וציונו".

צ"ל ע"י גורל דוקא, שהיא חלוקה
שלא ע"פ טעם ודעת של האדם, אלא
מה' יפול הגורל ע"פ "השגחה עליונה".

וכשם שנת"ל דבחי' מתנה וגורל
באה לאחרי שלימות עבודת הנברא, כן
בנדר"ז: רק לאחרי הציווי "לרב תרבה
גוי ולמעט תמעט" — להכין הכל ע"פ
טו"ה, אזי היתה הטלת הגורל, שע"י
נתגלתה חלוקת א"י כמו שהיא ע"פ
"השגחה עליונה" — בגילוי מאת
הקב"ה.

(משיחת יום ב' דחנה"ש תשכ"ד)

שנה", שבה מאיר אלקותו ית' בגילוי,
בלי ההעלמות והסתרים של עוה"ז".
ודבר זה שבעוה"ז הגשמי והחומרי
יהי' מקום שבו יאיר אלקות בגילוי,
הוא למעלה מעבודת הנבראים, ובא
בדרך מתנה מלמעלה, וכמאמרו"ל י'
"ג' מתנות כו' א"י כו'".

ולכן גם אופן חלוקת הארץ הי'

69) ראה תו"א יג, א. לקו"ת פרשתנו
פט, ג. שמע"צ צב, ג. ובארוכה ד"ה וידעת
תרנ"ז בסופו. ועוד.
70) נסמן לעיל הערה 22.

מסעי

(ב) מהי האריכות וכפל הלשון ב־פירושו: „לפי שהרבה מצות נוהגות בארץ) ואין נוהגות בחוצה לארץ. . לומר לך מן הגבולים הללו ולפנים המצות נוהגות? — הו"ל לומר בל־קצרה: „לפי שהרבה מצות נוהגות בארץ הוצרך לכתוב מצרני גבולי רוחותי סביב.

(ג) מכיון שרש"י בא לפרש הטעם שהוצרך לכתוב גבולות הארץ, הרי מובן שפ"י זה שייך ונוגע (גם ובעיקר) לתיבת „גבולותי" שבסיום הפסוק — ורש"י מעתיק התיבות „זאת הארץ אשר תפול לכם", שלכאורה אין להם שייכות עיקרית לפירושו, ותיבת „ל־גבולותי" דעלה קאי מרומזת ב„וגו"?

ב. אח"כ מעתיק רש"י את ה־תיבות „תפול לכם" ומפרש: „על שם שנתחלקה בגורל נקראת חלוקה לשון גפילה. ומ"א אומר: ע"י שהפיל הקב"ה שריהם של שבעה אומות מן השמים וכפתן לפני משה אמר לו ראה אין בהם עוד כח".

בפשטות כוונתו של רש"י ליישב

כאשר דבר ה' אלקי אבותיך לך גו". עקב ט, כג. ראה יא, לא. יב, כט. ובפרשה לפני זה לא נשוב אל בתינו עד התנחל בניי איש נחלתו (מטות לב, יח) — הרי שהי' נוגע גם לבניי ובעבר הירדן מורחה. (5) ראה במדרש כאן עה"פ (במדבר פכ"ג, ו. תנחומא ד). ולשון המדרש כמו שהוא בפרש"י הובא גם ברבינו בחיי כאן. (6) בכל הדפוסים שראיתי „ע"י! לבד דפוס ראשון ושני וברש"י כתיב „שבעה". וכן הובא ברבינו בחיי, ואולי הי' כתובה רק התחלת התיבה ובקו הסיום על אות האחרונה והשלימה המעתיק כפי דעתו.

א. על הפסוק: „צו את בני ישראל ואמרת אליהם גו" זאת הארץ אשר תפול לכם בנחלה ארץ כנען לגבול־תי", מפרש רש"י — לאחר שמעתיק את התיבות „זאת הארץ אשר תפול לכם וגו'" — „לפי שהרבה מצות נוהגות בארץ ואין נוהגות בחוצה לארץ הוצרך לכתוב מצרני גבולי רוחותי סביב, לומר לך מן הגבולים הללו ולפנים המצות נוהגות".

וצריך להבין:

(א) מנ"ל לרש"י (אשר פירושו הוא לפי פשוטו של מקרא כידוע) דהטעם ש„הוצרך לכתוב" גבולי הארץ קודם כיבושה הוא בכדי שידעו בני ישראל לאחר הכיבוש איזה מקומן של ה־„מצות הנוהגות בארץ" — הלא בפש־טות „הוצרך לכתוב" גבולי הארץ בנוגע ענין הכיבוש עצמו: לידע עד היכן הם הגבולים של נחלתם בארץ כנען שעליהם לכבושה?

(1) פרשתנו לו, ב.

(2) בדפוס ראשון ושני וברש"י כתיב „שאין נוהגות כו".

(3) עד"ו פי' הרלב"ג כאן.

(4) דאף דלפרש"י אין זה במ"ע (ראה פר־שתנו לג, ג) „והורשתם את הארץ וישבתם בה כי לכם נתתי את הארץ לרשת אותה" דלהרמב"ן (שם) ובהשגות לסהמ"צ מצוה ד' מהוספותיו) „זו מצות עשה היא יצוה אותם שישבו בארץ וירשו אותה. . אבל רש"י פירש והורשתם אותה מיושבי או וישבתם בה תוכלו להתקיים בה כו'". הרי צריכים לדעת המקומות עליהם נצטוו להורישם מי יושביהם (וראה אוה"ח כאן).

וראה (הפסוקים שהביא הרמב"ן בהשגות לסהמ"צ שם) דברים (א, כא) „עלה רש